

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

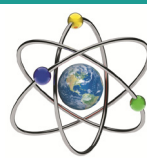
No9(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 276 sahifa,
11-sentyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi uzviylik va uzluksizlik masalalari: muammoning nazariy va amaliy jihatlar.....	10
A. A. Alimov, M. A. Rustamboyeva	
Bolalarda didaktik o'yinlar asosida aqliy faolligini rivojlantirish	16
Ismoilova Sabina Erkin qizi	
Ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasining mazmuni, tuzilmasi va tarkibiy komponentlari	22
Nazarov Zafarjon Abdullajon o'g'li	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida talabalarining mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish	26
Sabirova Gulmira Sadik qizi	
Реализация компетентностного и нейродидактического подходов в профессиональной подготовке специалистов профессионального образования	32
Азизова Асалхон Руслановна	
Развитие воображения учащихся с нарушением зрения в процессе изобразительной деятельности... 36	
Бектурдиева Шохида Сатиболдиевна	
Musiqqa ta'limida raqamli texnologiyalar asosida o'quvchilarning musiqiy-kognitiv salohiyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	44
Rustamjonova Dilhas Ravshanbek qizi	
Tarbiyaviy jarayonlarda texnologik yondashuvni tadbiq etishning pedagogik imkoniyatlari	50
Raxmatova Mexrinaz Majitovna	
Bo'lajak maxsus pedagoglarni inklyuziv ta'lim sharoitida ko'rishida muammolari bo'lgan bolalar bilan ishlashga tayyorlashning ilmiy-metodik asoslari.....	54
Xusnuddinova Zulayxo Xamidullayevna	
Biologiya fanini o'qitishda biologiya (maxsus pedagogika: logopediya) yo'nalishi talabalarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	61
Hakimova Musharraf Fozilovna, Hasanova Zebo Davlatovna	
Rus tilini o'qitish jarayonida talabalarining kasbiy-kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish metodlari... 66	
Alisherova Guldiora Fazogir qizi	
Taekvondo kyorugi sportchilari o'rta sinf o'g'il bolalarining surunkali og'riq tarqalishi	70
Boymirzozoda Islomjon Ergash o'g'li	
Orolbo'yi mintaqasida ekologik xavfsizligini ta'minlashning siyosiy-huquqiy asoslari.....	77
Kurbanbayeva Ulbosin Jumag'aliyevna	
Communicative Tasks to Develop English Speaking Skills in Grades 3-4	81
Malika Mutalliyeva	
SHAF-modeli asosidagi psixologik-pedagogik korreksion dasturning talabalarda chet tilini o'rganish samaradorligiga ta'siri	85
Ruzmetova Zilolakhon Dilmuradovna	
Boshlang'ich ta'lim mazmunini aksiologik paradigma asosida tizimlashtirishning pedagogik samaradorligi... 89	
Shabbazova Dilfuza Ro'zikulovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yumshoq (soft skills) ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik va metodologik asoslari	95
Yakubjonov Xasan Qahramonovich	
Yuqori sinf o'quvchilarining ingliz tilida o'qish kompetensiyasini rivojlantirishning lingvometodik asoslari	99
Zarifa Ko'paysinova	
Oliy ta'lim talabalarida epistemik agentlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari.....	103
Nabiyeva Aziza Komil qizi	

Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilarga texnologiya fanini o'qitishda assistiv va raqamli texnologiyalardan foydalanish kompetensiyasi.....	107
Abdujabbarova Zulfiya Usmanovna	
Ishsiz ayollarda umumiy hissiy yo'nalganlik va o'z-o'ziga munosabat o'rtasidagi psixologik bog'liqlik	114
Jurayeva Shaxnoza Saatmuradovna	
Kasaba uyushmalari xodimlarida tashkilotchilik-kommunikativ qobiliyatlarning psixologik xususiyatlari	119
Sharipov Hayotjon Safarovich	
Oliy ta'lim muassasalari o'qituvchilarida kreativlik muammosining ilmiy-nazariy asoslari	125
Xolturayev Asqarjon Panjiyevich	
Bo'lajak nemis tili o'qituvchilarida til ko'nikmalarini rivojlantirishning lingvokognitiv asoslari va lingvodidaktik qiyinchiliklari.....	129
Atadjanova Shaxnoz Abbasovna, Jumayeva Gulxan Amrullayevna	
Harakatni analitik tahlil qilish asosida texnik tayyorgarlikni rivojlantirish samaradorligi.....	135
Jonibekova Fotimaxon G'ulomjon qizi	
The Role of School, Family, and Society in Advancing Inclusive Education	140
Solomons Donovan Benedict	
Nemis tilini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning didaktik imkoniyatlari va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi samaradorligi	145
Sabirova Dana Davronovna	
Shaxs emotsional regulyatsiyasining stressga chidamlilik darajasiga ta'siri	150
Nurmatov Azizbek Nuraliyevich, Turaeva Manzura	
Talabalarda ilmiy muloqot to'siqlarini yengishning psixolingvistik modellari	154
Ataxanova Asaloy Alisher qizi	
Ingliz tilida akademik yozuv kompetensiyasini generativ sun'iy intellekt vositasida rivojlantirish	161
Bakiyeva Durdona Baxtiyarovna	
Zamonaviy jamiyatda qizlarning ma'naviy kamolotini kitobxonlik vositasida rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik xususiyatlari	164
Norqobilova Pardaxol Rahmatovna	
Para stol tennisining paydo bo'lishi, tasniflash tizimi va rivojlanish tendensiyalari	168
Usmonova Hayotxon Akmaljon qizi	
Ta'lim va tarbiya nazariyasi hamda metodikasi doirasida "Funksiya va uning limiti" mavzusini o'qitishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi	172
Sodiqova Nodira Muhiddinovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik xususiyatini shakllantirishda oilaviy muhitning roli	177
Soliyev Mirzoxid Tursunxo'jayevich	
VIII–IX sinf o'quvchilarining kimyo fanidan differensial mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirish	182
A. J. Kurbanbayeva, Xabiyeva Gulbaxor Mangliboy qizi	
Sun'iy intellekt asosida tabiiy fanlarni o'qitishning pedagogik modeli: nazariya va amaliyot.....	186
Qurbanbayev Baxtiyar Baxitovich	
Finlandiya tajribasi asosida maktabni boshqarishning zamonaviy modeli va pedagoglarni salohiyatini oshirish: ta'lim sifatini yangi bosqichga ko'tarishdagi o'rni.....	194
Komilova Ziroatxon Murodjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida vokal ijrochiligi qobiliyatlarini shakllantirishning pedagogik zarurati va mexanizmlari	199
Sobirova Nasiba Aliyor qizi	
Adaptiv-rezidentura modelining konseptual arxitekturasini va bosqichlararo bog'liqligi.....	205
Ataxanov Xamidillo Kozimjanovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning axloqiy sifatlarini shakllantirishda xalq og'zaki ijodi namunalaridan foydalanishning interaktiv metodikasi	212
Toshquvatova Gulchehra Mirpulat qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning gimnastika vositalari orqali jismoniy faolligini oshirish	215
Kurbonova Shodiya Baxtiyor qizi	

Tabiiy fanlarni o'qitishda o'quv-loyiha ishlarini tashkil etish metodikasi	219
Boymatov Bekzod Xidirboyevich	
Boshlang'ich sinf darslarida didaktik usullardan foydalanishning o'ziga xos jihatlari	225
Nishanova Gulbahor Xamidjonovna	
Insultning o'tkir va erta tiklanish davrlarida nutq buzilishlarini aniqlash va individual logopedik reabilitatsiya asosida nutq funksiyasini tiklashni takomillashtirish	229
Yusupova Feruza Akiljanovna	
Ta'lim sohasida jismoniy tarbiya va sportning o'rni va ahamiyati.....	233
Xudaykulov Zafar Beknazarovich	
Talabalarda sog'lom ma'naviy muhitga qadriyatli munosabatlarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	240
Davronova Dildora Saidovna	
Metakognitiv o'qish strategiyalarining mazmuni, tuzilmasi va kognitiv o'qish strategiyalari bilan o'zaro aloqasi	245
Matrasulova Iroda Maksud qizi	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini savod o'rgatishga tayyorlash pedagogik muammo sifatida va uning o'rganilganlik darajasi	249
Matyakubova Yulduzxon Atabekovna	
Talabalarining madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini takomillashtirishda ingliz folklor materiallarini tanlash mezonlari	253
Maxsudaliyeva Ra'noxon Baxodir qizi	
Talabalarda yengil atletikaga qiziqishni oshirish va motivatsiya omillari.....	259
Muqimov Olim Ergashevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini ijtimoiylashtirishda o'qituvchining fasilitatorlik roli	266
Ortiqboyeva Zumradxon Xasanboy qizi	
Yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklar profilaktikasida idoralararo pedagogik hamkorlikning tizimli mexanizmlari	271
Raxmonov Muhammadali Abdullajon o'g'li	

YOSHLAR O'RTASIDA HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASIDA IDORALARARO PEDAGOGIK HAMKORLIKNING TIZIMLI MEXANIZMLARI

Raxmonov Muhamadali Abdullajon o'g'li
Andijon viloyati Ichki ishlar boshqarmasi tashkiliy
boshqarmasining yetakchi yuriskonsulti, mayor
E-mail: Muhammadalirahimov623@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'sib kelayotgan yosh avlod o'rtasida huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olishda pedagogik hamkorlik va ijtimoiy-sotsiologik integratsiya masalalari tahlil qilinadi. Ta'lim muassasalari, ichki ishlar organlari va mahalla instituti o'rtasidagi tarqoqlikni bartaraf etish, "NEET" guruhiga kiruvchi hamda nazoratsiz qolgan yoshlar bilan individual-pedagogik va psixologik-muvofiqlashtiruvchi ishlarni tashkil etishning yangi algoritmlari ilmiy jihatdan asoslangan.

Kalit so'zlar: pedagogik profilaktika, deviant xulq-atvor, idoralararo integratsiya, inson omili, yordamga muhtoj yoshlar, pedagogik diagnostika, ijtimoiy tarbiya.

Abstract: This article analyzes the issues of pedagogical cooperation and socio-sociological integration in the early prevention of delinquency among the younger generation. New algorithms aimed at eliminating the fragmentation between educational institutions, internal affairs bodies, and the mahalla institution are scientifically grounded, along with models for organizing individual-pedagogical and psychological-coordinating work with youth in the "NEET" category and unsupervised juveniles.

Key words: pedagogical prevention, deviant behavior, interagency integration, human factor, youth in need of assistance, pedagogical diagnostics, social education.

Аннотация: В данной статье анализируются вопросы педагогического сотрудничества и социально-социологической интеграции в ранней профилактике правонарушений среди подрастающего поколения. Научно обоснованы новые алгоритмы устранения разобщённости между образовательными учреждениями, органами внутренних дел и институтом махалли, а также организации индивидуально-педагогической и психологическо-координационной работы с молодёжью группы "NEET" и лицами, оставшимися без надзора.

Ключевые слова: педагогическая профилактика, девиантное поведение, межведомственная интеграция, человеческий фактор, молодёжь, нуждающаяся в помощи, педагогическая диагностика, социальное воспитание.

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda yuz berayotgan ijtimoiy-demografik transformatsiyalar va migratsiya jarayonlari yosh avlodni ijtimoiylashtirish hamda ularning huquqiy madaniyatini shakllantirishda yangi pedagogik yondashuvlarni talab etmoqda. Demografik manzarani tahlil etganda, mamlakatimiz aholisining 26,9 foizini yoshlar (18–30 yosh), 36,3 foizini esa voyaga yetmaganlar (18 yoshgacha bo'lganlar) tashkil etishi ushbu qatlam bilan ishlashning strategik ahamiyatini ko'rsatadi. Mehnat migratsiyasi va axborot xuruji sharoitida ota-onalar nazoratidan chetda qolayotgan va manzilli pedagogik e'tiborga muhtoj bo'lgan yoshlar toifasi shakllanayotgani sir emas.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Pedagogik nuqtai nazardan, deviant xulq-atvor yoki huquqbuzarlik shunchaki huquqiy normaning buzilishi emas, balki shaxsda ijtimoiy-pedagogik dezadaptatsiyaning yuzaga kelishi va axloqiy-huquqiy tarbiya tizimidagi uzilishlar oqibatidir. Shu bois, huquqbuzarliklar profilaktikasini faqatgina huquq-tartibot organlarining ma'muriy-jazolash vaziyati sifatida qabul qilish kutilgan tarbiyaviy samarani bermaydi. Ta'lim va tarbiya nazariyasida asosiy e'tibor jazolashga emas, balki inson omiliga, shaxsning ichki imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga

va tarbiyaviy muhitni sog'lomlashtirishga qaratilishi lozim. Yoshlar o'rtasida destruktiv xulq-atvorni bartaraf etish va ijtimoiy profilaktikaning pedagogik shart-sharoitlari mahalliy hamda xorijiy olimlar tomonidan atroflicha o'rganilgan. Rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi va xalqaro huquqiy standartlarda yoshlarni ijtimoiylashtirish hamda xavf guruhidagi bolalarga individual profilaktik va pedagogik yordam ko'rsatish asosiy prinsip sifatida mustahkamlangan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini tizimli-faoliyatli va shaxsga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida statistik va aniq surishtiruv ma'lumotlarini pedagogik-induktiv tahlil qilish, qiyosiy-statistik guruhlash, pedagogik muhitni kuzatish hamda sohaviy idoralararo hamkorlik modellarini tizimlashtirish metodlaridan foydalanildi. Ichki ishlar idoralari va ta'lim tizimi bo'yicha to'plangan empirik ma'lumotlar yoshlar tomonidan sodir etilayotgan destruktiv qilmishlarning ildizi bevosita pedagogik va ijtimoiy-psixologik omillarga borib taqalishini tasdiqlaydi. Respublika bo'yicha aniqlangan 90 169 nafar huquqbuzarning 30 278 nafarini (33,5%) aynan yoshlar tashkil etmoqda. Bu jamiyatda har uchinchi huquqbuzarlik yoshlar hissasiga to'g'ri kelayotganidan dalolat beradi.

1-jadval: Yoshlar tomonidan sodir etiladigan destruktiv harakatlarning ijtimoiy-pedagogik va demografik tasnifi

Ko'rsatkich nomi	Absolyut son	Foiz darajasi (%)	Pedagogik-ijtimoiy diagnostika va manbasi
Jami aniqlangan huquqbuzarlar	90 169	100%	Umumiy pedagogik va axloqiy nazorat ob'ekti.
Aynan yoshlar toifasi	30 278	33,5%	Alohida tarbiyaviy yondashuv talab etuvchi guruh.
Ishlamaydigan va o'qimaydiganlar (NEET)	6 525	21,5%	Tizimli tarbiya va bandlikdan chetda qolganlar.
Xotin-qizlar	2 917	9,6%	Oilaviy-pedagogik muhit zaifligi va jamiyat ta'siri.
Oliy ta'lim muassasalari talabalari	1 244	4,1%	Ta'lim muassasasida tarbiyaviy profilaktika yetishmasligi.

Tarbiyaviy muhitdan va tizimli pedagogik nazoratdan chetda qolgan (NEET) yoshlarning 21,5% ni tashkil etishi va oliy o'quv yurti talabalarining (1 244 nafar) salmoqli miqdorda salbiy qilmishlarga qo'shib qolishi ta'lim muassasalaridagi tarbiyaviy va psixologik-diaagnostik ishlarning rasmiyatchilikka aylanib qolganini ko'rsatadi

TAHLIL VA NATIJALAR

Yoshlar va talabalar o'rtasidagi xulq-atvor buzilishlari va huquqbuzarlik turlari tahlil qilinganda, pedagogik e'tiborsizlik va axborot maydonidagi salbiy ta'sirlar yaqqol ko'rinadi:

2-jadval: Yoshlar o'rtasidagi salbiy holatlarning pedagogik-kriminologik tavsifi

No	Qilmish va xavf guruhi turlari	Absolyut soni	Ulushi (%)	Ijtimoiy-pedagogik va xulqiy sabablari
I	Mulkiy va raqamli huquqbuzarliklar:	487	50,7%	Pedagogik-ma'naviy immunitet va madaniyatning pastligi.
1	Firibgarlik (internet va bank raqamlari)	263	27,4%	Raqamli muhitda axloqiy nazoratsizlik va yengil daromad ishtiyoqi.
2	O'g'rilik	171	17,8%	Ma'naviy ehtiyojlardan moddiy manfaatning ustun qo'yilishi.
3	Talonchilik, tovlamachilik va boshqalar	53	5,5%	Zo'ravonlik subkulturasining salbiy ta'siri.
II	Jamoat tartibi va sog'lig'iga tahdidlar:	365	38,0%	Emosional va xulqiy o'z-zini boshqara olmaslik.
4	Yo'l-transport hodisalari (95 tasi o'lim bilan)	251	26,1%	Mas'uliyatsizlik, qoidalarga hurmatsizlik va emosional beqarorlik.
5	Bezorilik	114	11,9%	Mazmunsiz bo'sh vaqt va destruktiv tengqurlar muhiti.

III	Shoshilinch pedagogik aralashuvni talab etuvchi holatlar:	110	11,3%	Deviant va og'ir axloqiy deformatsiya.
6	Engil tan jarohati va zo'ravonlik	55	5,7%	Konfliktlarni muloqot yo'li bilan hal qila olmaslik.
7	Giyohvandlik va psixotrop moddalar aloqasi	44	4,6%	Ijtimoiy tushkunlik va psixologik qo'llab-quvvatlovning yo'qligi.
8	Og'ir jinoiy qilmishlar (qotillik, nomusga tegish)	8	0,8%	Axloqiy-ma'naviy tubanlashuv va tizimli pedagogik nazoratsizlik.
	Jami:	960	100%	Idoralararo yaxlit pedagogik tizim yaratish zarurati.

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, maktab, akademik litsey va oliy ta'lim muassasalarida faqat ma'muriy leksiya yoki rasmiy tadbirlar o'tkazish bilan axloqiy darajani oshirib bo'lmaydi. Raqamli muhitda sodir etilayotgan firibgarlik (27,4%) va yo'l-transport hodisalari (26,1%) yoshlarda shaxsiy mas'uliyat va o'zini idora qilishga oid pedagogik ko'nikmalarning sust shakllanganidan dalolat beradi. Hududiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, sun'iy yoki tabiiy omillar, migratsiya oqibatlari eng yuqori bo'lgan va idoralararo hamkorlik to'g'ri yo'lga qo'yilmagan viloyatlarda yoshlar jinoyatchiligining salmog'i yuqorilgicha qolmoqda. Masalan, Surxondaryo viloyatida jami jinoyatlarning 36,3%i (1 817 ta), Farg'onada 32,7%i (4 965 ta), Namanganda 25,2%i (1 814 ta) va Toshkent viloyatida 22,6%i (2 767 ta) aynan yoshlar hissasiga to'g'ri keladi ^[3].

Mazkur ko'rsatkichlar ta'lim va ichki ishlar organlari hamda mahalla o'rtasida yagona "Pedagogik-profilaktik klaster" yaratish zaruratini anglatadi. Ushbu sohada L. Sherman va D. Wasburd ta'kidlaganidek, kriminogen nuqtalarga va xavf guruhlariga qaratilgan manzilli pedagogik-profilaktik chora-tadbirlar salbiy holatlarni keskin kamaytiradi. Shu nuqtai nazardan, maktablar va mahallalarda faqat rasmiy nazorat emas, balki aniq shaxsga yo'naltirilgan korreksion ishlarga ustuvorlik berilishi lozim.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi pedagogik va institutsional takliflar ilgari suriladi:

1. **"Integratsiyalashgan pedagogik-psixolog va inspektor hamkorligi" algoritmini joriy etish:** Ta'lim muassasalarida deviant va og'ir axloqiy holatga tushgan o'quvchilar uchun ma'muriy jazo o'rniga maxsus "Ijtimoiy-pedagogik reabilitatsiya va adaptatsiya" dasturlarini ishlab chiqish va amaliyotga kiritish.
2. **Mehnat migratsiyasidagi oilalar farzandlariga maqsadli pedagogik homiylik (mentorlik) tizimini biriktirish:** Xorijga ketgan ota-onalarning voyaga yetmagan farzandlariga vasiylik va homiylikni mahalla hamda ta'lim muassasasining tajribali pedagoglari orqali nominal va amaliy tarzda biriktirishning pedagogik-huquqiy mexanizmini mustahkamlash.
3. **"Pedagogik-profilaktik raqamli dastur"ni yaratish:** IIB, ta'lim muassasalari, mahalla va Yoshlar ishlari agentligini yagona ma'lumotlar tarmog'iga integratsiya qilib, xavf guruhidagi yoshlar bilan bevosita individual tarbiyaviy ishlarning elektron xaritasini yuritish.
4. **Interaktiv va vatanparvarlik klasterlarini rivojlantirish:** Bo'sh vaqtni mazmunli tashkil etish maqsadida "Vatan xizmati – bir kun", "Intellectual yoshlar klubi" kabi amaliy-pedagogik loyihalarni ommalashtirish va ularga "og'ir toifadagi" yoshlarni keng jalb etish.

XULOSA

Yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish – faqatgina huquq-tartibot organlarining emas, balki yaxlit pedagogik tizim va butun jamiyatning hamkorlikdagi fundamental vazifasidir. Ta'lim va tarbiya nazariyasi hamda metodikasi talablaridan kelib chiqib, ushbu jarayonda "inson omili"ni birinchi o'ringa qo'yish, ma'muriy-jazo choralardan psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash va tarbiyaviy korreksiya usullariga o'tish profilaktikaning kriminologik va ijtimoiy samaradorligini oshiradi. Ta'lim muassasasi, mahalla va ichki ishlar organlarining integratsiyalashgan pedagogik hamkorligi yoshlarning jamiyatda munosib o'rin egallashi va sog'lom huquqiy madaniyatga ega shaxs bo'lib voyaga yetishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi O'RQ-371-sonli Qonuni. – Tashkent, 2014. <https://lex.uz/uz/docs/-2387357>
2. O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi O'RQ-406-sonli Qonuni. – Tashkent, 2016. <https://lex.uz/uz/docs/-8353271>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 14-martdagi "Huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimini tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2833-sonli qarori. <https://lex.uz/docs/-3141186>

4. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligining rasmiy statistik ma'lumotlari tahlili (2024-2026-yillar).
5. BMTning "Voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklar profilaktikasi bo'yicha Ar-Riyod qoidalari" (1990) hamda "Pekin qoidalari" (1985).
6. Ichki ishlar vazirligi va ta'lim muassasalarining yagona statistik tahliliy ma'lumotlari. 2024-2026-yillar (Muallif hisob-kitoblari).
7. Sherman L., Wasburd D. Evidence-based crime prevention and targeted interventions in criminogenic hot spots. – Journal of Criminology & Public Policy, 2019.
8. Abdurasulev R. A. Shaxsning ijtimoiy-psixologik va individual xususiyatlari asosida individual profilaktikani tashkil etish masalalari. – Tashkent, 2021.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №9(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.